

УДК 338.43:338

Петіна Л.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту та фінансів
Херсонського державного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

FORMATION OF INVESTMENT FLOWS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено проблему формування інвестиційних потоків аграрних підприємств та управління ними, їх вплив на розвиток аграрного бізнесу, оцінено економічну стабілізацію в регіонах країни. Також проаналізовано джерел формування інвестиційних потоків та вплив держави на ці процеси.

Ключові слова: інвестиції, фінансування, аграрні підприємства, бізнес, інтеграція, політика.

АННОТАЦИЯ

В статье исследована проблема формирования инвестиционных потоков аграрных предприятий и управления ими, их влияние на развитие аграрного бизнеса, дана оценка экономической стабилизации в регионах страны. Также проведен анализ относительно источников формирования инвестиционных потоков и влияния государства на эти процессы.

Ключевые слова: инвестиции, финансирование, аграрные предприятия, бизнес, интеграция, политика.

ANNOTATION

In the article, the problem of forming investment flows of agrarian enterprises, their management and their influence on development of agrarian business are investigated. The estimation of the economic stabilization in the regions of the country is given. An analysis in relation to the sources of forming of investment streams and influence of the state on these processes is also conducted.

Keywords: investments, financing, agrarian enterprises, business, integration, policy.

Постановка проблеми. Основною метою формування інвестиційних потоків та управління ними є вирішення проблеми економічної стабілізації у регіонах країни. Вплив держави на ці процеси – це необхідна умова гарантування продовольчої безпеки країни, підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Пошук нових джерел інвестування аграрних підприємств, удосконалення методів кредитування, оподаткування, страхування та здійснення кооперації у сільському господарстві може дати значний поштовх розвитку аграрного сектору економіки. Збільшення обсягів інвестування аграрних формувань є запорукою оновлення їх матеріальної бази, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості харчування населення та зростання його добробуту.

Аналіз джерел та публікацій. Проблему зростання інвестиційної діяльності у сільськогосподарській галузі досліджували такі вчені: М.В. Гладій, П.І. Гайдучський, І.Г. Кириленко, М.І. Кісіль, М.Й. Малік, О.Ю. Нестерчук, Н.С. Танклевська, В.В. Юрчишин. Актуальність цієї теми постійно зростає у зв'язку з поглибленням економічних відносин між Україною та країнами ЄС. Вирішення проблеми

залучення інвестицій в аграрний сектор економіки дасть можливість підвищити конкурентоспроможність аграрної продукції.

Метою статті є дослідження джерел формування інвестиційних потоків сільськогосподарських підприємств, скерованих на модернізацію аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. На формування інвестиційних потоків аграрних підприємств впливають політичні, соціальні, організаційно-економічні, інноваційні, географічні природно-кліматичні та інші чинники. Загальнодержавна політика визначає пріоритетність інвестиційних вкладень у сільськогосподарську галузь, оскільки від обсягів та напрямів спрямування інвестиційних потоків залежить вирішення багатьох економічних і соціальних проблем, серед яких і забезпечення якісними продовольчими товарами населення країни [1]. При цьому враховуються специфіка аграрного виробництва, відносно повільний обіг капіталу, незначні фінансові доходи від вкладення інвестицій, велика залежність отримання врожаю та прибутку від кліматичних, погодних і природних умов.

Сутність інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного виробництва полягає у пошуці джерел інвестування, організації руху потоків інвестиційних ресурсів й управління ними з метою отримання додаткових економічних вигід та фінансових прибутків.

Дефіцит обігових коштів є одним з основних чинників, який стримує розвиток сільського господарства, обмежує можливість збільшення обсягів інвестування аграрних підприємств у власне виробництво. До причин дефіциту обігових коштів слід зарахувати: обвальну сезонну лібералізацію цін на вирощену продукцію; підвищення у цей же період цін на пальне та мастильні матеріали; підвищення цін на зберігання та транспортування виробленої продукції й сировини; вилучення обігових коштів з метою погашення заборгованості з податків, обов'язкових платежах та банківських кредитах; високі ціни на добрива та засоби захисту рослин; низький рівень управління виробництвом та ін.

Джерелами поповнення власних обігових коштів можуть бути: реінвестування прибутку; скорочення тривалості виробництва тваринницької продукції; впровадження сучасної техніки й

енергозберігаючих технологій; скорочення терміну зберігання матеріальних ресурсів; зменшення складських запасів продукції; організація переробки вирощеної продукції безпосередньо у господарстві; скорочення терміну перебування обігових коштів у грошовій формі та ін.

Рівень активності інвестування сільського господарства у регіонах залежить від джерел та форм інвестиційних вкладень; структури та обсягів інвестиційних потоків; інвестиційного клімату, який визначається передусім ступенем привабливості об'єкта інвестування та ризиками вкладень, галузевої спеціалізації й кооперації, відповідності виробничої та соціальної інфраструктури запитам ринкової економіки.

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві визначається сукупністю практичних дій фізичних осіб, підприємницьких структур і держави, спрямованих на реалізацію інноваційно-інвестиційних програм та проектів з метою отримання максимального прибутку та соціального ефекту. Основними принципами інвестиційної діяльності є невтручання органів державної влади в інвестиційну діяльність приватних підприємств; державні гарантії захищеності інвестиційних вкладень; добровільний характер інвестування; добровільність і узгодженість вибору критеріїв інвестиційної діяльності всіма учасниками інвестиційного процесу.

До особливостей інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств належать: тривалий період технологічного циклу виробництва; інвестування соціальної сфери села та інфраструктури; високі ризики неповернення інвестованих коштів або запланованих прибутків; низький рівень платоспроможності; залежність від погодних та кліматичних умов; незадовільний стан технічного й технологічного оновлення.

Формування інвестиційного ринку є необхідною умовою акумуляції інвестиційних ресурсів, їх перерозподілу з метою виконання відповідних інвестиційних програм, підвищення ефективності використання інвестиційних коштів. В економічній літературі України серед способів акумулювання підприємством інвестиційних ресурсів виділяють: внутрішнє фінансування, зовнішнє фінансування, фінансові сурогати або лізинг. Кожному способу відповідає джерело інвестування, з якого кошти надходять для реалізації підприємством інвестиційних проектів.

Внутрішнє (власне) джерело формування інвестиційних та фінансових потоків аграрних підприємств складається з частини чистого прибутку; амортизаційних відрахувань; страхової суми відшкодування збитків в наслідок втрати майна; раніше здійснених довгострокових фінансових вкладень, строк погашення яких має скінчитися у поточному періоді; реінвестованої частини основних фондів шляхом продажу; іммобілізованої у інвестиції частини оборотних активів.

Дослідження інвестування аграрних підприємств за рахунок власних коштів показало, що використання цього фінансового потоку є найрозповсюдженішим. Щорічно не менше 80% сільськогосподарських підприємств використовують прибуток для розширення та модернізації власного виробництва. Але не дивлячись на значимість використання власних коштів, вони є не ефективним джерелом забезпечення розширеного відтворення та здійснення заходів з технічного й технологічного переоснащення аграрних підприємств.

До зовнішніх (залучених і запозичених) джерел формування інвестиційних ресурсів підприємства належить довгострокові кредити банків та інших кредитних установ; цільові державні кредити; податкові інвестиційні кредити; емісія акцій підприємства; емісія інвестиційних сертифікатів; надання державними органами та комерційними установами коштів на цільове інвестування окремих проектів та ін.

Спрямування бюджетних та інвестиційних потоків до агроформувань здійснюється на підставі розробки і прийняття певних бюджетних програм підтримки сільськогосподарського виробництва. Державні фінансові ресурси зосереджують центральні та місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування відповідно до стратегічних завдань і спрямовують у головні напрямки розвитку.

Національний банк України щорічно виділяє короткострокові, середньострокові та довгострокові кредити. При цьому з'являються позитивні тенденції довгострокового кредитування інвестиційних проектів аграрних підприємств. Крім того, аграрні підприємства отримують підтримку з боку держави у формі часткової компенсації відсоткової ставки на залучені ними кредити. Бюджетні кошти для здешевлення кредитів спрямовують насамперед на часткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами, які були надані господарствам для реалізації інноваційних проектів. Компенсація надається аграрним підприємствам за кредитами, що були залучені на покриття виробничих витрат пов'язаних з придбанням паливно-мастильних матеріалів, кормів, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, насіння, технічних засобів та обладнання.

Міжнародна економічна інтеграція та створення привабливого інвестиційного клімату призвела до появи на українському ринку капіталу потужного фінансового потоку, такого як іноземні інвестиції. Досвід розвинених країн свідчить, що без залучення іноземних інвестицій Україні неможливо провести технічне переоснащення аграрного виробництва, скоротити витрати та покращити якість продукції, тим самим підвищити її конкурентоспроможність. З 2000 до 2014 р. прями іноземні інвестиції щорічно зростали. У 2014 р. у зв'язку з політичною нестабільністю динаміка зростання обсягів інвестицій у сільське господарство знизилася.

Основними інвесторами аграрно-промислового комплексу України є Великобританія, США, Німеччина, Кіпр, Китай. Пріоритетні напрями капіталовкладень – це вирощування овочів та їх переробка, зернове господарство, будівництво овочесховищ, елеваторів, комбикормових заводів, теплиць, тваринницьких приміщень. Найкращий інвестиційний клімат для іноземного капіталу створено у Київській, Полтавській, Вінницькій областях. Найменший обсяг прямих інвестицій є у сільське господарство Закарпатської, Івано-Франківської, Донецької, Волинської областей. Всі без винятку регіони зацікавлені у поглибленні співпраці з іноземними інвесторами у питаннях модернізації та розвитку аграрно-промислового комплексу.

Водночас ми зауважуємо, що іноземні інвестори більш активно співпрацюють з великими інтегрованими аграрно-промисловими формуваннями, які характеризуються сталістю економічного розвитку та мають досвід взаємовідносин з інвесторами. Це пояснюється також тим, що невеликі сільськогосподарські підприємства, значні відстані між населеними пунктами здорожують створення відповідної комунальної та транспортної інфраструктури, що не є привабливим чинником для вкладення інвестицій безпосередньо у сільськогосподарське виробництво. Тому іноземці бажають, як правило, вкладати свої капітали у переробні підприємства, відновлення та будівництво зрошувальних і дренажних систем, рекультивацію земельних угідь сільськогосподарського призначення. Такий напрямок спрямування інвестиційних потоків корисний для розвитку аграрної галузі, оскільки:

- збереження та підвищення родючості землі потребує значних інвестиційних вкладень;
- сприяє регулюванню земельних відносин з метою здійснення природоохоронної діяльності;
- спрямований на реалізацію продовольчої Програми та зростання продовольчої безпеки країни;
- створює реальні перспективи для покращення умов проживання населення на екологічно-небезпечних територіях.

Однією з найважливіших форм інвестування аграрних формувань є надання їм лізингових фінансових послуг [2]. У нашій країні лізинг – це відносно новий інвестиційний механізм, який дозволяє аграрним підприємствам істотно знизити потреби у капітальних вкладеннях. Завдяки йому підприємства можуть без придбання у власність засобів виробництва отримати різноманітні знаряддя праці. На відміну від економічно розвинених країн світу, частка лізингу у придбанні технічних засобів незначна і коливається від 4 до 7%, що суттєво не впливає на технічне переоснащення агроформувань та впровадження ними інноваційних технологій. Водночас у 2009-2014 рр., коли програми підтримки аграрного сектору в

повному обсязі не виконувались, державний лізинг досить помітно впливав на оновлення засобів виробництва.

Дослідження регіональних особливостей лізингового бізнесу виявило значну розбіжність у кількості техніки отримуваної аграрними підприємствами різних областей. Найбільше технічних засобів отримують аграрні підприємства Київської, Дніпропетровської, Вінницької, Запорізької, Кіровоградської областей. Незадовільно співпрацюють з лізинговими компаніями товаровиробники Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької областей. Такий факт вказує на низький рівень підприємницької активності у сільському господарстві цих регіонів.

Сьогодні лізингові як вітчизняні, так і іноземні компанії прагнуть до співпраці тільки з великими аграрними підприємствами або ж з їх об'єднаннями, які мають достатню фінансову стійкість і здатність своєчасно розраховуватись за придбану техніку та інші засоби виробництва. Отже, інтегровані об'єднання, утворюючи на макrorівні більш привабливий інвестиційний клімат, дають можливість окремим підприємствам, учасникам угруповань, отримувати більше техніки, оновлюючи застарілий машино-тракторний парк.

Як основа великого бізнесу, інтегровані об'єднання акумулюють фінансові ресурси з метою здійснення масштабної інвестиційної діяльності [3]. Накопичення ресурсів відбувається за такою схемою:

- накопичення власних коштів;
- залучення коштів інвесторів;
- акумуляція коштів на інвестиційних рахунках для наступного їх спрямування на виконання інвестиційних проектів.

Інвестиційні потоки спрямовуються на розширення виробництва, технічне і технологічне переоснащення, виконання інших проектів, які можуть охоплювати не тільки виробничу сферу, а й бути спрямовані для поліпшення екологічних та соціальних умов проживання населення на територіях здійснення виробничої діяльності інтегрованих об'єднань, зміцнення співпраці з науковими установами й вищими навчальними закладами.

Великий вплив на формування інвестиційних потоків має стан екологічної безпеки того чи іншого регіону країни. Тому аграрна регіональна політика спрямована на покращення умов ведення господарської діяльності та проживання сільського населення. Стратегія управління цим процесом спирається на такі чинники: науково обґрунтоване землекористування, впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунтів, раціональне використання водних ресурсів для зрошення сільськогосподарських культур тощо. Збільшення обсягів інвестування заходів з охорони довкілля та поліпшення екологічної безпеки населення дасть змогу усунути протиріччя, які виника-

ють між економічним розвитком та соціально-економічними наслідками господарювання. Підвищення рівня екологічної безпеки окремих територій та впровадження сучасних екологобезпечних технологій може значно підвищити рівень привабливості аграрного сектору для інвесторів.

Висновки. Формування інвестиційних потоків та управління ними є основними складовими сутності інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного виробництва. Значний вплив на формування інвестиційних потоків має економічна стійкість суб'єктів господарювання, розвиненість ринкової інфраструктури, екологічна безпека окремих територій, зацікавленість місцевих органів управління. Політична нестабільність не сприяє залученню інвестицій, негативно впливає на інвестиційний клімат. На рівень активності інвестування аграрного виробництва впливають: державна аграрна політика, розширення вектору джерел

інвестування, структура й обсяги інвестиційних потоків, зростання можливостей акумуляції інвестиційних ресурсів завдяки кооперації та інтеграції товаровиробників, прозорість використання інвестицій, економічна зацікавленість усіх учасників інвестиційного процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вермієнко Т.Г. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування / Т.Г. Вермієнко, Л.В. Петіна // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9. – С. 129-133.
2. Танклевська Н.С. Фінансова політика сталого розвитку аграрних підприємств в Україні: теорія, методологія, практика: моногр. / Н.С. Танклевська. – Херсон: Айлант, 2010. – 376 с.
3. Поляруш М.О. Агропромислова інтеграція – один із факторів системного розвитку АПК регіону / М.О. Поляруш, І.М. Поляруш, Н.А. Славіна // Збірник наук. пр. Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2007. – № 7. – С. 187-189.